

UOT:94(479.24).

**XX ƏSRİN ƏVVƏLLƏRİNDƏ AZƏRBAYCANDA DEMOKRATİK
FİKİR VƏ SEÇKİ SİSTEMİ HAQQINDA**

dosent Səlimov Mahir Məhəmmədali oğlu
ADPU-nun Ağcabədi filialı
mahir.0707@mail.ru

Xülasə: *XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan Demokratik fikri real sosial-tarixi şəraitə uyğun olaraq, müasiri olduğu cəmiyyətin kökündən dəyişdirilməsi tələbini irəli sürürdü. XX əsr Azərbaycan demokratik fikrində xalq hakimiyyəti ideyası aparıcı yer tuturdu. Onların təsəvvüründə «Xalq Hakimiyyəti» dedikdə, demokratik respublika- «Cumhuriyyət idarə üsulu nəzərdə tutulurdu. Bu yeni tipli dövlət, daha mütərəqqi quruluş Demokratik Respublika idi. Ona görə də onlar mütləqiyyəti, şahlığı bir ölüm, istibdad sistemi kimi cəsarətlə qamçılayırdı». Həmçinin XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda təşəkkül tapmış mütərəqqi romantizm məktəbi əsasən real varlıqdan danışır və istibdad dünyasına lənətlər yağdırmadan çəkinmirdi.*

Açar sözlər. Azərbaycan, demokratik fikir, seçki sistemi, idarəçilik, cəmiyyət.

Keywords. Azerbaijan, democratic thought, electoral system, administration, society

Ключевые слова. Азербайджан, демократическая мысль, избирательная система, управление, общество.

XX əsr Azərbaycan Demokratik fikri real sosial-tarixi şəraitə uyğun olaraq, müasiri olduğu cəmiyyətin kökündən dəyişdirilməsi tələbini irəli sürürdü. «Tənqidi realistlər mütləqiyyət quruluşuna qarşı ardıcıl mübarizə aparırdılar. Onlar xalq kütləsinə arxalanır. millətlərin Milli Azadlıq mübarizəsini alqışlayan, inqilabi-qüvvələri qiymətləndirən əsərlər yazırdılar»(K.Talıbzadə 1920). Tarixi inkişaf haqqında, cəmiyyətin quruluşu haqqında, bəşər azadlığı və səadəti haqqında «romantiklər üçün səciyyəvi müştərək keyfiyyət onların ud varlığı inkar edib öz ideallarına müvafiq başqa bir aləmin həsrətini çəkmələri, ona can atmalarıdır, öz zamanəsini bəyənməyib pisləmək, bəzən lap hecə endirmək, başqa bir dövrə, ayrı, ideal bir cəmiyyətə can atmaq Azərbaycan romantizminin də baş prinsiplərindən biri idi» (Z.Xəndan 1988). XX əsr Azərbaycan Demokratik fikrində idarəçilik haqqında baxışlar olduqca aktual səslənir. Azərbaycan Demokratik fikrinin görkəmli xadimlərinin dövlət quruluşu və dövlət idarəçiliyi formaları haqqındakı ideya irsi bütövlükdə mütərəqqi baxışlarla zəngindir.

XX əsr Azərbaycan demokratik fikrində xalq hakimiyyəti ideyası aparıcı yer tuturdu. Onların təsəvvüründə «Xalq Hakimiyyəti» dedikdə, demokratik respublika-«Cumhuriyyət idarə üsulu nəzərdə tutulurdu. Bu yeni tipli dövlət, daha mütərəqqi quruluş Demokratik Respublika idi. Ona görə də onlar mütləqiyyəti, şahlığı bir ölüm, istibdad sistemi kimi cəsarətlə qamçılayırdı». Həmçinin XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda təşəkkül tapmış mütərəqqi romantizm məktəbi əsasən real varlıqdan danışır və istibdad dünyasına lənətlər yağdırmadan çəkinmirdi».

Yeni Dövlət quruluşu yaradan məmləkətdə, ölkədə məmləkətin idarəsi Xalq hakimiyyəti vəzifəsi yeni qanunların qəbul edilməsi ilə xalqın, ölkə vətəndaşlarının əsas hüquq və vəzifələrinin elan edilməsi ilə bağlıdır. Camaatın öz ixtiyarındadır. Camaat dedikdə vətənin sahibidir». Xalq ölkənin bütün vətəndaşları cəmiyyətin aparıcı qüvvəsidir. Bütün idarəçilik işləri onun ixtiyarındadır. «Camaat isə özü öz ehtiyacatını yaxşı bilir». Bina anıleyin bunu da anlayır ki, filan qanun camaata nəfdir və filan qanun zərərdir. Bəs, zərərli qanunu yox edib. Veni məfli qanun tərtib etmək üçün camaatın özü iş görməlidir». Yeni dövlət quruluşu xalqın

idarəçiliyinə arxalanır. Bu, demokratik respublika idarəçiliyidir. Burada zülmədən, istismardan söhbət gedə bilməz. Ən demokratik seçki sisteminə əsaslanan demokratik respublika-xalq hakimiyyəti zamanı ölkə vətəndaşlarının seçki hüququnun təminatı haqqında Ü.Hacıbəyov yazırdı: «Millət seçilmişlərinə külli-ixtiyar verilib, heç bir şey də onun ixtiyarı tənqid edilməsin, yəni balacalanmasın». Azərbaycan demokratik fikrində göstərilir ki, demokratik respublika quruluşlu demokratik seçki sisteminə əsaslanmalıdır. Respublika quruluşunda sosial sistemin təbiətinə uyğun gələn seçki sisteminin bir neçə vacib şərtləri vardır. «Cumhuriyyət idarəsinin seçkisinin dörd vacib şərtləri var, odur ki. Cümhuriyyət seçkisinə dörd üzlü, yəni dörd hissəli, seçki də deyilir» (C.Məmmədquluzadə 1985).

Demokratik idarəçilikdə həyata keçirilməsi böyük əhəmiyyət daşıyan birinci dərəcəli vacib iş məhz demokratik seçki sistemidir. Bu seçki sisteminin əsasında dayanan ümumi seçki hüququdur, yəni dinindən, millətindən, sinifindən, cinsindən asılı olmayaraq bütün ölkə vətəndaşlarının hamısının bir nəfər kimi ümumilikdə seçkilərdə iştirakının təmin edilməsidir. Millət vəkillərinin seçkili orqanı «Millət məclisi adlanır. «Millət məclis o məclisə online deyirlər ki, millətin özü öz ehtiyacını, öz həyatını, öz hüququnu qanıb» öz dərdlərinin müşavirəsinə lüzüm görürlər və qərəsiz, mənsursuz, öz aralarından nəmiyyətli, məlumatlı vəkillər seçib məclis təşkil edirlər». Bunların həyata keçirilməsində vacib şərt ölkə-respublika vətəndaşlarının seçkilərdə iştirakına mane ola bilən bütün maneələr və məhdudiyyətlərin aradan qaldırılmasıdır. Vətəndaşların seçki hüququna əngəl törədə biləcək hər şey qeyd şərtsiz aradan qaldırılmalıdır. Respublika idarəçiliyindən, cəmiyyət həya tındakı mövqe onun əmlak vəziyyətindən və tutduğu vəzifəsindən, həmçinin dini və milli mənsubiyyətindən, sosial mənşəyindən və cinsindən asılı olmamalıdır. Əslində vəkil seçkisində hər bir vətəndaşın seçilən şəxsin yaradıcı qabiliyyətli ölkə üçün, cəmiyyət üçün göstərə biləcəyi xidmətlər nəzərə alınmalıdır. Xalq elçisi-millət vəkili «ona layiq bilib, seçən əhalinin rifah və səa dətinə çalışmağı, niyyət edib, yalnız bir bu niyyətin həsulə gəlməsini sərfi-masal etsin. Bu yolda heç bir mümaniet gərək onun qabağını, kəsməsi» Bu isə demokratik seçki sistemində birinci başlıca əsas şərt kimi qanun qarşısında bütün vətəndaşların həqiqi, real ümumiliyinin ifadəsidir. Bu halda ölkə vətəndaşlarından heç kəs seçki sistemindən uzaqlaşdırılmamalıdı və kənarda qalmırdı. «... Birinci şərt budur ki, millət seçilmişləri də bu seçki qaydası ilə seçilsin: Seçki gərək ümumi külli olsun, yəni uşaq, dəli və qoşun əhlindən savayı haminin vəkil seçməyə ixtiyarı olsun. (Ü.Hacıbəyov 1968) «Bu şərtlərin əvvəlincisi ümumilikdir, yəni məmləkətdə yaşayan nüfusun cəmisi seçkidə iştirak etməlidir, bilatəfavüti-sinif, cins, din, yəni acıq, budur ki, seçkiyə kişilər ilə övrətlər də, erməni də, müsəlman da, xan da və rəiyyətdə dur- malıdır», «Bu ixtiyar kişiye verilən kimi, arvada da verilsin».

Demokratik fikirdə hər bir vətəndaşın ayrıca seçki hüququna sahib olması vacib şərt kimi irəli sürülürdü. Seçkilər zamanı səslərinin bərabərliyi təmin olunmalıdır ki, seçkilərdən biri o birindən üstün ola bilməsin, yəni hər bir seçici ancaq bir səsə malik olmalı idi. Odur ki, «millətin hər bir adamına istər xan olsun, dövlətli olsun kasıb olsun, vəkil seçmək ixtiyarı» verilməli idi. Demokratik idarəçiliyin Dövlət quruluşunun əsas prinsiplərindən biri kimi, bütün seçicilər bərabər əsaslarla seçkilərdə iştirak etmək hüququna sahib olmalı və seçkilərin səslərinin bərabərliyi təmin olunmalı idi. Deməli, «şərtlərin ikincisi seçkinin müşaviri olmalıdır, yəni səslərin bərabərliyi». «Bu ixtiyar hamıda bərabər olsun (ağanın və nökrin ixtiyarı bir olsun)», «...Mən əgər xan və bəyəm, mənim də səsim birdir, sən çoban və rəiyyətsən, sənin də səsin birdir. Demək, hər ikimizin səsi bərabərdir».

Bunu 1905-ci ilin 15 oktyabr manifestinə mütləqiyyət rejimi şəraitində xalqa «bıçaq ağzı qədər də kiçicik seçki hüququ verilməmişdi. Rusiya tarixində aydın görmək olur. Həm də mütləq monarxlar xalqa seçki haqqını heç zaman könüllü bağışlamaq fikrində olmamışlar, çünki seçki sisteminin qanunla müəyyən edilməsi mümkün olsaydı onda mütləqiyyət

monarxiya öz ömrünü uzatmaq və mövcudluğunu qorumaq məqsədilə o, istəmədən bu haqqı balacalandırmalı olurdu. Çarizm çoxpilləli, mərhələli, dolayı seçki sistemini tətbiq etdi. Vəsitəsiz-zadsız vəkil seçmək ixtiyarı vermədi. Dedi ki: siz öz içinizdən adamlar seçin. O adamlar dursunlar öz işlərindən vəkil seçib göndərüb. Halbuki respublika idarəçiliyində demokratik seçki sistemi müstəqim olmayan, mərhələli seçki sistemini qəbul etmir. Respublika idarəçiliyində demokratik bilavasitə, müstəqim seçki hüququ irləi sürülür. Bu prinsip keçirilərkən yerli özünüidarə orqanlarından tutmuş ali orqanlar millət məclisinə qədər millət vəkillərinə səs verilməsi onların seçki zamanı kimlərin, hansı aqanların nümayəndə seçilməsini və kimiləri seçdiyini seçici aydın bilir. Ona görə də müstəqim seçki sisteminin üstünlüyü belə şərh edilir: «Seçki gərək vasitəsiz olsun. Yəni haman birinci seçkidə seçilən adamlar vəkil adlanıb, millət məclisi qurmağa getməsinlər». «Üçüncü şərt seçkinin düzbədzüzlüyüdür. Bütün mənası budur ki, bir qara seçkilərdə məsələn, kəndlilər qabaqca vəkillər seçib göndərərlər səhərə... Dübarə vəkillər seçib göndərənlər qubernski səhər belə olanda aşkardır ki, əvvəlinci seçkidə səs verənlər bilməyəcəkdilər ki, aya, axırıncı seçkinin vəkilləri kimin və hansı məbusun seçkilərinə səs verəcəklər. Bəs, bundan yaxşısı budur ki, hər bir kas əvvəlinci seçkiyə duranda, düzbədzüzlü istədiyi məbusa rəy verilsin». Millət vəkilləri: «məbuslar» xalqın ən layiqli təmsilçiləri olmalıdırlar. Bir məmələkətdə (vükəlayi-milliyə), yəni ümuri-idarə məmələkətində camaatın vəkili olub, iştirak etmək qaydası tətbiq olundu, həmin millət o gündən başlayıb, öz gələcək məbuslarını nişan etməlidir» (Ü.Hacıbəyov 1968). Elə adamlar millət vəkilləri seçilməlidirlər ki, onlar yüz illər boyunca zülm və cəfadan doymuş xalqın «dürlüdürlü ehtiyatından xəbərdar olsun. Vəkil olan şəxs gözü onda olan xalqın, millətin ümidyeri olduğunu, xalqın gözü ondan dikdiyini bir an belə unutmamalı, xalq qarşısında məsuliyyətini və müqəddəs vəzifə daşdığını, yadından çıxarmamalı idi. «Çünki alinin illərcə yığılıb qalmış və nəzəri-diqqət və etibara alınmamış ehtiyaclarını etmək bu adamların əlindədir».

Millət vəkilləri xalqın layiqli təmsilçiləri, onun mənafeyinin müdafiə ibridirlər. Vəkil bunu heç bir an unutmamalıdır ki. O, əhalinin ümidcahi-veganəsidir. Onu seçib göndərən əhalinin gözü bir tək ondadır» Millət vəkilləri xalq işinə sədaqətli olan, xalqın, vətənin ehtiyaclarını öz ehtiyaclarının üstün bunları öz ehtiyacları hesab edən xalqın, vətənin yolunda «mal və canını müzayiqə etmədən çalışan insanlar arasından seçilənlərdən olmalıdı Onlar öz istedad və bacarıqları ilə layiqincə təmsil edə bilərlər və «...sübut edərlər ki, milləti rifah və səadət üzrə dolandırmaq yalnız bir millət nümayəndələrinin əlindədir». Camaatın, xalqın öz içərisindən seçdiyi və özünə vəkili etdiyi millət vəkilləri həmiyyətli, məlumatlı olmaqla bərabər, həm də alq yolunda öz cavakilaian keçməyə belə hazır olmalıdırlar. «Millət vəkilləri - ümmət müvəllüləri gərək hər bir bələdlərlə və möhnətə «vəzayifi- addasi-milliyən naminə səbr etsinlər. Millətin dərdinə ehtiyacına qalanlar millətin hər cür haqq və ixtiyarını müdafiədə öz cibini, öz canon qeydini in har yol həq vucudunu fadadan geri durmasınlar». Demokratik seçki sistemində ümumi, bərabər və müstəqim seçkidən sonra bəlkə də əsas şərtlərdən biri, məhz gizli səsvermə prinsipidir. Millət məclisinin-xalq nümayəndələrinin açıq səsverməyə nisbətən daha üstün sayılan və məxfiliyi, qorunan, mühafizə edilən gizli səsvermənin üstün cəhətlərini göstərən C.Məmmədquluzadə bunu aşağıdakı kimi əsaslandırır: «Dördüncü şərt seçkinin gizli olmağıdır: yəni səs sahibi səsini elə gizli verə ki, bir səs xəbərdar olmaya ki, aya, bu kimə rəy verdi» (C.Məmmədquluzadə 1985). «Seçki məxfi olsun, yəni hər seçici hansı adamı istəyirsə, onun adını xəlvətcə yazıb hər seçici hansı adamı istəyirsə bu cür məxfi olmayıb, aşkar olsa, o surətdə zəif adamlara qüvvətlilər cür edib, istəmədiyi adamı seçməyə məcbur edərlər». «Çünki ələni surətdə yəni aşkara vəkili seçmək işində çox vaxt güclü gücsüzü təzyiq edir. Yəni özü niyyət etdiyi adamı seçməyə qoymur». «Çünki aşkardır ki, çox adam var ki, utanmağı və ya qorxunu mühafizə edib, ürəyi istəmədiyi

adamı qoruyur kənara, istəmədiyinə rəyi verir». Deməli respublika quruluşunun «Cümhuriyyət idarə üsulunun» demokratik seçki sistemi ümumi, bərabər, müstəqim, gizli səs verməni yeni dövlətin əsas qanunun-konstitutsiyasının başlıca prinsipləri kimi təsbit etməli, bu qanunlar isə cəmiyyətin və demokratik dövlət quruculuğunun möhkəmləndirilməsinə və inkişafına yönəldilmədi. Lakin mütləqiyyət quruluşunda milli zülm altında əzilən, əzab çəkən, adi normal həyat şəraitindən məhrum, hüquqsuz yaşayan xalq onun mənafeyini ifadə edən, onun adından danışmağa səlahiyyətli olan əsl xalq elçilərini-millət vəkllərini seçə bilməzdilər. Çünki «Hürriyyəti-mətbuat, hürriyyəti-ictimai və ittifaq və əmniyyət-şəxsiyyət olmayınca millət məclisinə layiqli nümayəndələr seçmək naqabildir».

Azərbaycan Demokratik fikri geniş demokratiyaya-konstitusiyaya əsaslanan xalq hakimiyyətini alqışlayırdı. Respublika idarəçiliyi bütün köhnəlikləri inkar edir, yalnız xalqın mənafeyini əsas götürməklə xalq üçün onun təmsilçiləri olan və xalqın öz içərisindən seçdiyi millət vəklləri üçün millət məclisinin işinin təşkilinə şərait yaradır. Millət məclisi təbiətə zülm və istismara söykənmədiyi üçün qəbul etdiyi və imzaladığı qanunlar işıqlı, firavanlıqla seçdiyi mənzursuz vəkllərə də «millət vəklləri» deyirlər». Əvvəla, vəkil olan şəxs gərək əhalinin hər bir ehtiyacından xəbərdar cəmiyyətin yaranmasına xidmət edir. «İştə böylə məclisə «Millət məclisi» lə camaatın olsun, əhali ehtiyacatlarından mükəmməl surətdə izhar etməlidir. «Salısən əhali ehtiyacından xəbərdar olub, o ehtiyacı söyləməyə də qadir olan vəkil gərəkdir ki, heç bir şeydən çəkinməyib və qorunmayıb, hər nə ki, ürəyində vardır, hamısını kəmalı-cəsarət və cürət ilə izah etsin, vəkil olan şəxs mənfəətişəxsiyyəsinə bilmərdə kənara atmaldır. Əhalinin mənfəətini hər bir şeydən əziz, bütün əhali ilə vəkil arasında gərək məhəbbət və rabitə olsun. Vəkil əhaliyə biganə olmamalıdır. İdarəetməni prinsipləri məslələsində «Ö.F. Nəmanzadə dövlət quruluşu ideyasını elan edərək belə hesab edir ki, mütləqiyyəti devirən xalq demokratik respublika yaradanda o, Qərbin demokratik dövlət formalarından fərqlənəcəkdir» (Ö.F. Nəmanzadə 1992). O, belə hesab edirdi ki, Avropa demokratiyasına bərişməz sinfi və sosial ziddiyyətlər əksini tapmışdır. «Avropa o hürriyyət alomında əskikliklər, islah olunacaq şeylər məgər azmı? Buna təəccüb edib o alam, o mədəniyyətli Avropa qüsurlarını...düzəldə bilmir. Avropada bun har intixab darignaisat darlığı, sinif davaları, paragin münaziələri, intixab məişət darlığı, sinif davaları, parlament münaziələri. İntixab vuruşmaları vaxtı ilə qoyulan və azadlıqla adət edilən ictimai- iqtisadi müsavatsızlıqların, ədalətsiz qanunların bəlasıdır. Respublika quruluşundakı sosial-siyasi həyatda xalq bis Sira azadlıqlara sahib olur. Dövlətin konstitutsiyasında əsas qanunda ölkə vətəndaşlarının sahib olduğu azadlıqlar bu quruluşunda ölkə vətəndaşlarının sahib olduğu azadlıqlar bu quruluşun «bir zinətidir. «Cumhuriyyət idarəsinin bir zinəti də var ki, o da tamam azadlıqlar «etiqaq-viddan azadlığı. Yığıncaq bir və dilbir olub, həmtədbir olmaqdır. Bunlar demokratik idarəçiliyin öz təbiətindən doğur, dövlətin inkişafına və onun möhkəmləndirilməsinə təmi nat verir: «Əvvələn, etiqaq azadlığı, yəni hər bir fərd keyfi istədiyi dina etməyə, yainki bir dindən əl çəkib qeyri bir dini qəbul etməyə azaddır». Bir çox mütərəqqi hadisə idi və çox böyük əhəmiyyət daşıyırdı. İnsan azad doğulduğu azad yaşadığı vətəninə əsl xoşbəxtliyin nə ol- duğunu çox gözəl anlayır. Ümumxalq idarəçiliyində-respublika quruluşunda azad vətənin, azad cəmiyyətin azad vətəndaşlarının bütün azadlıqları və hüquqları qanunla təsbit olunur, insan və vətəndaş hüquq azadlıqlarına əməl edilməsi dövlətin, xalqın qarşısında, cəmiyyətin qarşısında ən yüksək ali məqsədi elan edilir. Rusiyadakı kiflənmiş cəmiyyətin qapı və pəncərələrini taybatay açaraq, ona yenilik havası gətirən XX əsrin hələ lap əvvəllərində Rusiya vətəndaşlarına etiqaq azadlığı verilməmişdir. Rusiyada müstəmləkəçi imperiyasının vətəndaşları-«əlahəzrət imperatorunun təbəələri» bütün hüquq və azadlığından məhrum olunmuşdular. C.Məmmədquluzadə yazırdı:»...köhnə və çürük idarənin əsrində, məsələn islamı tollayıb xaçpərəstliyi, qəbul edənə

ənam verilirdi, amma xaçpərəstin islam dini qəbul etməyə ixtiyarı yox idi»(C.Məmmədquluzadə1985). Əslində hələ Rusiyada mütləqiyyət monarxiyası devrilməsindən çox-çox qabaqkı illərdə «Molla Nəsrəddin» jurnalının 1907-ci il nömrələrinin qısaca mahiyyətini eləcə açıqlayırdı ki, «Məzhəb azadlığı odur ki, Həsən istəsə gedib, müsəlman olsun» Azərbaycan Demokratik fikrində etiqad azadlığı məzhəb azadlığı demək idi ki, «..yəni hər bir kəs hansı məzhəbdən hansı məzhəbə istəsə keçə bilsin» Azərbaycan Demokratik fikri respublika vətəndaşlarının sahib alan aşağıdakı kimi göstərir, yalanlarının sahib yerə cəm olmağına heç bir surətdə maneçilik ola bilməz. Üçüncü-birləşmək azadlığıdır. Dördüncü-çap eləmək, beşinci-danışmaq, altıncı siyasi partiyalar düzəltmək və yeddinci-dibir olub, həmtədbir olmaqdır» Cumhuriyyət idarəsinin zineti», «cumhuriyyətin ən vacib, əsasları» bunlardır. Dehidrati novint quruluşu kimi, <«cumhuriyyət idarəçiliyi özündən əvvəlki bütün dövlət quruluşlarından, idarəçilik formalarından tamamilə köklü şəkildə fərqlənirdi. Ona görə də belə dövləti yaradaq, «cumhuriyyət qəhrəmanları» alqışlanır və sanki demokratik fikir xadimlərinin hamısının adından elan edilirdi. «yaşasın cumhuriyyət».

Ədəbiyyat

1. Kamal Talıbzadə Azərbaycan ədəbi tənqidin tarixi 1920.
2. Ü.Hacıbəyov seçilmiş əsərləri Bakı 1968.
3. Əziz Mirəhmədov. Məhəmməd Hadi. Bakı, yazıçı, 1985.
4. Mir Cəlil. Cabir şəri haqqında.-«Sabir. Məqalələr məcmuəsi», Bakı, Elm, 1962.
5. Zəka Rafiq Xəndan Cavid sənəti (H.Cavid-1000, Bakı, Bilik, 1981.
6. Cəlil Məmmədquluzadə Əsərləri. Altı cildə I-VI əsərləri. Bakı.Yazıçı, 1985.
7. Ömər Faiq Nemətzadə, Seçilmiş əsərləri. Bakı, yazıçı, 1992. 8. Üzeyir Hacıbəyov. Əsərləri, on cildə. Bakı, Elm, 1964-1968.
8. Yəhya Ələkbərov, C.Məmmədquluzadə yeni ictimai-siyasi quruluş haqqında-«Elm və həyat» jurnalı, 1965 № 2.

ABOUT THE DEMOCRATIC IDEA AND ELECTORAL SYSTEM IN AZERBAIJAN AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

Salimov Mahir

Summary

At the beginning of the 20th century, Azerbaijan's democratic thought called for the radical change of contemporary society in accordance with real socio-historical conditions. In the 20th century Azerbaijani democratic thought, the idea of people's power occupied a leading place. In their imagination, the term "People's Power" meant a democratic republic- "Republic" management method. This new type of state, a more progressive structure, was the Democratic Republic. That's why they bravely whipped absolutism and kingship as a death and tyranny system." Also, the school of progressive romanticism, which was formed in Azerbaijan at the beginning of the 20th century, mainly talks about real existence and did not hesitate to curse the world of tyranny."

**О ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ ИДЕЕ И ИЗБИРАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЕ В
АЗЕРБАЙДЖАНЕ В НАЧАЛЕ 20 ВЕКА.***Салимов Махир**Резюме*

Демократическая мысль Азербайджана в начале XX века призывала к радикальному изменению современного общества в соответствии с реальными социально-историческими условиями. В азербайджанской демократической мысли XX века идея народной власти занимала ведущее место. В их представлении термин «народная власть» означал демократическую республику – «республиканский» способ управления. Этим новым типом государства, более прогрессивной структурой, стала Демократическая Республика. Вот почему они смело разгромили абсолютизм и королевскую власть как систему смерти и тирании». Также школа прогрессивного романтизма, сформировавшаяся в Азербайджане в начале XX века, в основном говорит о реальном существовании и не стесняется проклинать мир тиранией».

Rəyçi : dos. M.Hüseynov

ADPI-nun Ağcəbədi filialının İctimai təbiət fənləri və onların tədrisi texnologiyası kədrəsini 04 dekabr 2024-cü il tarixli protokolundan çıxarış (pr №05)

Daxil olduğu tarix 05 may 2025-ci il